

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
**Національний університет водного господарства
та природокористування**

**Кафедра фінансів та економіки
природокористування**

06-03-103

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

щодо самостійної підготовки
та виконання практичних робіт
з дисципліни „Бюджетування діяльності
суб’єктів господарювання”
для студентів спеціальності
**8. 18010014 «Управління
фінансово-економічною безпекою»**
денної форми навчання

Рекомендовано методичною
комісією спеціальності
«Управління фінансово-
економічною безпекою»
Протокол № 10 від 23.05.2014р.

Рівне – 2014

Національний університет

Методичні вказівки щодо самостійної підготовки та виконання практичних робіт з дисципліни „Бюджетування діяльності суб’єктів господарювання” для студентів спеціальності 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою» денної форми навчання. / Ж. С. Шило; О.П. Полінчук – Рівне: НУВГП, 2014, 27 с.

Укладачі – Шило Ж.С., к.е.н., доцент кафедри фінансів і економіки природокористування; Полінчук О.П., асистент кафедри фінансів та економіки природокористування.

Відповідальний за випуск - В.І. Павлов, доктор економічних наук професор, завідувач кафедрою фінансів та економіки природокористування.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ЗМІСТ

1. Загальні вказівки.....	3
2. Завдання для самостійної підготовки.....	3
3. Задачі для вирішення.....	7
4. Рекомендації щодо вирішення практичних завдань.....	22
4. Перелік рефератів.....	25
5. Список рекомендованої літератури.....	26

1. ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ

Дані методичні вказівки розраховані для студентів денної форми навчання спеціальності 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою», Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту і права.

Метою написання є методичне забезпечення самостійного вивчення студентами даної дисципліни, ознайомлення з основними її поняттями та показниками.

В даній розробці наводяться основні питання для самостійного розгляду, а також задачі за окремими розділами курсу, приклади розв'язку задач, перелік рекомендованої літератури та питання гарантованого рівня знань.

Методичні вказівки мають на меті надати допомогу студентам у підготовці до практичних занять та задач підсумкових модулів з дисципліни „Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання”.

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Тема 1. Сутність та значення фінансового планування і прогнозування у фінансовому управлінні підприємств

1. Сутність фінансового планування й прогнозування.
2. Характеристика факторів інтенсифікації розвитку методів фінансового планування та прогнозування.
3. Сутність та характеристика методів, елементів фінансового планування і прогнозування.
4. Традиційні методи прийняття планових рішень.
5. Нові методи обґрунтування управлінських рішень.
6. Організаційно-функціональна структура фінансових підрозділів на підприємстві.

Література: 3,6,8,12.

Тема 2. Теоретичні і організаційні основи бюджетування в системі управління фінансово-економічною безпекою

1. Сутність та значення бюджетування в системі фінансового менеджменту.
2. Характеристика елементів бюджетування.
3. Функції та принципи побудови системи бюджетування на підприємстві.
4. Основні завдання та загальні критерії оцінки функціонування системи бюджетування.
5. Структура консолідованого бюджету суб'єктів господарювання.

6. Сутність технології бюджетування за центрами відповідальності.
7. Сутність технології бюджетування за видами діяльності.
8. Сутність технології проектного бюджетування.

Література: 1,3,5,21.

Тема 3. Загальна характеристика бюджетного методу управління підприємством

1. Сутність бюджетного методу управління.
2. Завдання бюджетування.
3. Характеристика основних методів формування бюджетів.
4. Види бюджетів підприємства.
5. Організаційні аспекти розробки і реалізації бюджету.
6. Формування системи бюджетування підприємства на основі концепції центрів відповідальності.
7. Основні етапи формування зведеного бюджету підприємства.

Література: 2,3,7,16,19.

Тема 4. Сутність та значення операційного бюджетування в системі управління фінансово-економічною безпекою

1. Сутність та структура консолідованого операційного бюджету.
2. Техніка формалізації бюджетів реалізації, виробничої програми, запасів готової продукції.
3. Методи визначення потреби в основних матеріалах.
4. Сутність методів і критеріїв розподілу постійних витрат та формування бюджету постійних витрат.
5. Характеристика бюджетів допоміжних матеріалів, загально-виробничих витрат, комерційних й загальногосподарських витрат.
6. Консолідація операційних бюджетів та побудова централізованого операційного бюджету.
7. Порядок та процедура узгодження операційних бюджетів.

Література: 2,5,8,19.

Тема 5. Технологія складання операційного бюджету підприємства

1. Відображення в бюджеті підприємства формування витрат виробництва.
2. Етапи розрахунку бюджетів витрат, які формують собівартість продукції.
3. Особливості формування бюджетів адміністративних витрат та витрат на збут.

4. Планування прибутку від операційної діяльності.

Література: 1,2,4,7,8.

Тема 6. Технологія складання фінансового бюджету підприємства

1. Фінансові бюджети їх характеристика.
2. Сутність взаємозв'язку фінансових бюджетів з операційними.
3. Характеристика бюджету фінансування поточної діяльності.
4. Характеристика бюджету прибутків та збитків,
5. Характеристика бюджету інвестиційного фінансування (капітальних вкладень).
6. Сутність методів оптимізації структури оборотного капіталу.
7. Характеристика технології побудови загального бюджету грошових потоків.
8. Сутність механізму узгодження операційних й фінансових бюджетів.
9. Побудова прогнозного балансу підприємства на бюджетний період.

Література: 2,3,5,8.

Тема 7. Аналіз та оцінка виконання бюджетів в системі управління фінансово-економічною безпекою

1. Загальна схема оцінки виконання бюджету.
2. Методика оцінки виконання бюджетів за відхиленнями.
3. Оцінка діяльності менеджерів за центрами відповідальності.

Література: 1,2,5,6,7.

Тема 8. Оцінка ризиків при складанні бюджетів в системі управління фінансово-економічною безпекою

1. Характеристика та класифікація ризиків (ділові, фінансові, сукупні).
2. Сутність ризиків які впливають на точність виконання бюджету для підприємства.
3. Класифікація та розкриття сутності основних методів оцінки ризиків.
4. Оцінка та критерії прийняття рішень по інвестиціям, в умовах невизначеності.
5. Оцінка ймовірності виконання бюджету в цілому по підприємству.
6. Оцінка виконання бюджету з врахуванням ризиків за окремими видам доходів чи витрат або центрами бюджетування.
7. Методи та заходи з мінімізації впливу ризиків при бюджетуванні.

Література: 1,2,17,22,23.

Тема 8. Особливості бюджетування в промисловості, торгівлі, фінансових установах

1. Сутність галузевої специфіки в організації фінансової діяльності підприємств.
2. Особливості бюджетування в промисловості, торгівлі та фінансових установах.
3. Особливості процесу бюджетування, виходячи з організаційної структури.
4. Функції структурних підрозділів підприємств та їх реалізація при бюджетуванні.
5. Сутність та класифікація витрат за ступенем урегульованості в процесі бюджетування.
6. Характеристика та класифікація центрів відповідальності.
7. Сутність поточного та стратегічного бюджетування.
8. Етапи впровадження бюджетування й послідовність етапів його реалізації.

Література: 4,7,10,14,18.

Тема 9. Управлінські рішення при бюджетуванні в системі управління фінансово-економічною безпекою

1. Характеристика методів оперативної та стратегічної діагностики діяльності підприємств.
2. Сутність джерел інформації для експертної діагностики.
3. Характеристика критеріїв з прийняття управлінських рішень.
4. Оперативне управління діяльністю з врахуванням особливих управлінських рішень.
5. Характеристика методів оцінки інвестиційних проектів в системі бюджетування.
6. Взаємозв'язок та наслідки прийнятих рішень по операційним чи фінансовим бюджетам, з фінансовим станом суб'єктів господарювання.

Література: 2,5,8,12,13.

Тема 10. Відповідальність та мотивація в бюджетуванні

1. Принципи побудови системи матеріального стимулювання на підприємстві.
2. Характеристика напрямків (шляхи) впливу окремих підрозділів підприємства на визначення величини їх фонду преміювання.

3. Сутність механізму внутрішнього арбітражу при визначенні результатів діяльності підприємства та розміру преміювального фонду.
4. Характеристика умов, показників та коефіцієнтів преміювання для окремих підрозділів та працівників підприємства.
5. Сутність системи обліку відповідальності як інформаційного забезпечення системи матеріального заохочення.
6. Сутність алгоритму формування преміювального фонду різних підрозділів суб'єктів господарювання.

Література: 4,7,15,17,20.

Тема 11. Моніторинг бюджетування в системі управління фінансово-економічною безпекою

1. Сутність та характеристика принципів побудови системи внутрішнього контролю (моніторингу) при бюджетуванні.
2. Сутність та значення планування і оцінки діяльності підрозділів в системі внутрішнього контролю.
3. Характеристика системи внутрішнього документообігу в процесі контролю виконання бюджетних завдань підрозділами.
4. Критерії оцінки результатів діяльності центрів бюджетування як первинна ланка системи внутрішнього моніторингу.
5. Характеристика принципів побудови багаторівневої системи контролю відхилень „план-факт”.
6. Характеристика критеріїв визначення суттєвості відхилень та доцільності проведення коригуючих змін.
7. Класифікація відхилень та деталізація чи узагальнення висновків за відхиленнями.
8. Оцінка виконання основних операційних та фінансових бюджетів з використанням факторного аналізу відхилень.

Література: 6,9,12,21,23.

3. ЗАДАЧІ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ

Задача 1

Фінансовим директором комерційного підприємства “Сучасність”, було запропоновано налагодити систему короткострокового фінансового планування з метою своєчасного визначення потреби в грошових коштах та товаро-матеріальних запасах. На підставі зазначеного необхідно скласти наступні бюджети для другого кварталу бюджетного року: бюджет продаж з графіком (з графіком надходжень), бюджет закупок (з графіком виплат),

бюджет витрат на оплату праці, бюджет комерційних та адміністративних витрат, бюджет грошових коштів від операційної діяльності.

Вихідні данні:

Прогноз реалізації, шт.	Квітень	Травень	Червень	Липень	Ціна, грн.
Товар А	12 000	20 000	15 000	12 000	13
Товар Б	8 000	30 000	15 000	13 000	11
Всього :	20 000	50 000	30 000	25 000	X
Кількість відпрацьованих годин на місяць :					
Товар А	675	950	720	680	X
Товар Б	500	1 080	584	510	X
Очікувані грошові надходження :					
За фактом продажу – 70%; на наступний місяць – 25%; втрати – 5%.					
Дебіторська заборгованість за березень :					
Товар А				20 000 грн.	
Товар Б				16 000 грн.	
Залишок товарів на кінець березня :					
Товар А				2 500 шт.	
Товар Б				1 500 шт.	
Запланований залишок товару від реалізації наступного місяця				20%	
Ціна придбання :					
Товар А				7 грн./шт.	
Товар Б				5 грн./шт.	
Рахунки до сплати на кінець березня :					
Товар А				7 000 грн.	
Товар Б				5 000 грн.	
Розрахунки з постачальниками :					
Відстрочка платежу на місяць в сумі				50%	
Заробітна плата на одиницю реалізованої продукції :					
Товар А				0,05 грн.	
Товар Б				0,04 грн.	

Почасова заробітна плата :	
Вартість одної години праці	2 грн.
Кількість гарантованих робочих годин на місяць	750 годин.
Вартість надурочної години праці	4 грн.
Операційні накладні витрати на одиницю товару	1 грн.
Постійні накладні витрати на місяць	30 000 грн.
в т.ч. амортизація обладнання	7 500 грн.
Змінні адміністративні витрати та витрати на збут :	
Товар А	0,3 грн./шт.
Товар Б	0,2 грн./шт.
Постійні адміністративні витрати та витрати на збут (за місяць) в т.ч. амортизація	70 000 грн. 10 000 грн.

Задача 2

Скласти прогнозний бюджет фінансового результату на 2007 рік для підприємства яке займається посередницькою діяльністю використовуючи наступні данні:

№ з/п	Назва показників	Сума
1	Середня величина націнки при реалізації товарів	35%
2	Рентабельність реалізації	12%
3	Бажаний чистий прибуток -	24 000,0 грн.
4	Податок на прибуток	10 500,0 грн.

БЮДЖЕТ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ НА ПЛАНОВИЙ РІК

СТАТТЯ	Значення показн.
Доход (виручка) від реалізації продукції	визначити
Податок на додану вартість	визначити
Собівартість реалізованої продукції	визначити
Валовий прибуток (збиток)	визначити
Адміністративні витрати та витрати на збут	визначити
Фінансові результати від операційної діяльності:	
- прибуток	визначити
- збиток	
Податок на прибуток від звичайної діяльності	визначити
Чистий прибуток (збиток)	визначити

Задача 3

Компанія випускає два види продукції — А і В. для цього використовуються два види матеріалів С і Д. Вихідна інформація, необхідна для розробки операційного бюджету, міститься в табл. 1.

Таблиця 1

РОЗРОБКА ОПЕРАЦІЙНОГО БЮДЖЕТУ

Показник	Од. вимір.	Продукт А	Продукт В	Всього
Витрати матеріалу С на од. продукції	кг	12	12	
Витрати матеріалу Д на од. продукції	кг	6	8	
Вартість матеріалу С	грн/кг.			1,20
Вартість матеріалу Д	грн/кг.			2,60
Витрати праці на од. продукції	час.	14	20	
Основна зарплата	грн./час.			2,05
Планований об'єм продаж	од.	5000	1000	

Ціна за од. продукції	грн.	105,40	164,00	
Запаси продукції на кінець року	од.	1100	50	
Запаси продукції на початок року	од.	100	50	
Запаси на початок року	грн.	8670	5810	14 480
Запаси матеріалу С на початок року	кг			5000
Запаси матеріалу Д на початок року	кг			5000
Запаси матеріалу С на кінець року	кг			6000
Запас матеріалу Д на кінець року	кг			1000

Для розробки операційного бюджету використовуються зведені дані бюджетів підрозділів (табл. 2).

Таблиця 2

**ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧІ, КОМЕРЦІЙНІ
ТА АДМІНІСТРАТИВНІ ВИТРАТИ, тис. грн**

Види затрат	Величина
<i>Загальновиробничі затрати</i>	
Допоміжні матеріали	30,000
Заробітна плата з нарахуваннями	70,000
Інші затрати	25,000
Електроенергія (зм. частина)	8,000
Обслуговування (зм. частина)	20,000
Амортизація	29,500
Заробітна плата управлінського персоналу з нарахуваннями	20,000
Електроенергія (пост. частина)	1,000
Обслуговування (пост. частина)	4,500
Всього	208,000
<i>Комерційні та адміністративні затрати</i>	
Комісійні	20,000
Реклама	3,000

Види затрат	Величина
Заробітна плата продавців з нарахуваннями	10,000
Транспортні затрати	5,000
Заробітна плата службовців з нарахуваннями	10,000
Допоміжні матеріали	1,000
Заробітна плата управлінського персоналу з нарахуваннями	21,000
Інші витрати	5,000
Всього	75,000

Крок 1. Бюджет продаж

Таблиця 3

Види продукції	Одиниці	Ціна за од. продукції	Продажі, грн.

Крок 2. Бюджет виробництва

Таблиця 4

Показники	Продукт А	Продукт В
Запланований обсяг продаж		
Плановані залишки готової продукції на кінець періоду		
Загальні потреби		
Залишки на початок періоду		
Виробнича програма		

* Для легкості розрахунків незавершене виробництво не враховується.

Крок 3. Бюджет основних матеріалів

Таблиця 4

ВИРОБНИЧА НЕОБХІДНІСТЬ В МАТЕРІАЛАХ

Показники	од. вимір.	Матеріал С	Матеріал Д	Сума
Потреба в матеріалах для продукту А	Кг			
Потреба в матеріалах для продукту В	Кг			
Загальна потреба в матеріалах	Кг			
Ціна за 1 кг	Грн.			
Загальна вартість	Грн.			

Таблиця 4А

ПОТРЕБА В ЗАКУПІВЛІ МАТЕРІАЛІВ

Показники	Од. вимір.	Матеріал С	Матеріал Д	Сума
Виробнича необхідність	кг			
Заплановані залишки на кінець періоду	кг			
Загальна потреба	кг			
Залишки матеріалів на початок періоду	кг			
Необхідний об'єм закупок	кг			
Ціна за од.	грн.			
Затрати на закупки	грн.			

Крок 4. Бюджет прямих затрат на оплату праці

Таблиця 5

Види продукції	Об'єм виробництва, од. продукції	Затрати часу на од. прод., год.	Трудоємкість вироб. програми, год.	Затрати на оплату праці, грн.
Продукт А				
Продукт В				
Всього				

Крок 5. Бюджет виробничих накладних затрат

Таблиця 6

Статті затрат	Величина затрат, тис. грн.
Допоміжна матеріали	
Заробітна плата з нарахуваннями	
Інші затрати	
Електроенергія (змінна частина)	
Обслуговування (змінна частина)	
Всього змінних накладних затрат	
Амортизація	
Заробітна плата управлінського персоналу з нарахуваннями	
Електроенергія (пост. частина)	
Обслуговування (пост. частина)	
Всього постійних накладних затрат	
Всього виробничих накладних затрат	
Накладні виробничі затрати на 1 год. трудомісткості виробничої програми	

Крок 6. Бюджет запасів на кінець періоду

Таблиця 7

ВИРОБНИЧА СОБІВАРТІСТЬ ОДИНИЦІ ПРОДУКЦІЇ

Статті затрат	Ставка розрахунку, грн..	Продукт А		Продукт В	
		Норма витрат	Вартість, грн..	Норма витрат	Вартість, грн..
Матеріал С					
Матеріал Д					
Прямі затрати на оплату праці					
Накладні виробничі витрати					
Всього					

Таблиця 7А

БЮДЖЕТ ЗАПАСІВ

Види запасів	Кількість, шт. (кг)	Ціна за 1 шт. (кг), грн..	Загальна вартість, грн..
Основні матеріали			
Матеріал С			
Матеріал Д			
Вартість запасів матеріалів			
Готова продукція			
Продукт А			
Продукт В			
Вартість запасів готової продукції			
Всього			

Крок 7. Бюджет виробничої собівартості

Таблиця 8

№ з/п	Показники	Сума, тис. грн.
1	Залишки готової продукції на початок року	
2	Основні матеріали	
3	Основна зарплата виробничих робітників з нарахуваннями	
4	Загальновиробничі витрати	
5	Виробнича собівартість	
6	Витрати на продукцію, готову до реалізації	
7	Залишки готової продукції на кінець року	
8	Собівартість проданої продукції	

Крок 8. Бюджет комерційних та адміністративних витрат

Таблиця 9

№ з/п	Показник	Сума, тис. грн.
	Змінні затрати	
1.	Комісійні	
	Постійні затрати	
2.	Витрати на рекламу	
3	Заробітна плата продавців з нарахуванням	
4	Транспортні витрати	
5	Загальні комерційні витрати	
6	Заробітна плата службовців з нарахуваннями	
7	Допоміжні матеріали	
8	Заробітна плата управлінського персоналу з нарахуваннями	
9	Інші витрати	
10	Загальні адміністративні витрати	
11	Загальні комерційні та адміністративні витрати	

Таблиця 10

№ з/п	Показники	Сума, тис. грн.
1	Виручка	
2	Собівартість проданої продукції	
3	Валовий прибуток	
4	Комерційні та адміністративні витрати	
5	Операційний прибуток	

Задача 4

Підприємство на наступний рік потребує таку кількість адміністративного персоналу:

директор - 1 одиниця;

заступник директора - 2 одиниці

головний бухгалтер - 1 одиниця

заступник головного бухгалтера - 2 одиниці

юрисконсульт - 2 одиниці

секретар - 3 одиниці

фінансист - 2 одиниці

економіст - 1 одиниця.

Згідно прогнозів фінансового відділу на наступний рік планується збільшення мінімальної заробітної плати на 10 % у 2-му кварталі; на 15% від базового періоду у 4-кварталі. На теперішній час рівень мінімальної заробітної плати становить 540 грн. Разбивка окладів відбувається в наступній пропорції 1:1,2:1,3:1,4:1,2:1,6:1,3:1,3.

Розробити бюджет фонду оплати праці адміністративного персоналу на наступний рік для фірми якщо згідно колективного договору заробітна плата нараховується у 7-ми кратному розмірі до мінімальної заробітної плати.

Задача 5

Середньозважена заробітна плата для виробничого персоналу по підприємству складає 80 грн/добу. Кількість робітників підприємства в бюджетному році планується 71 чол.

Планування невиходів на роботу:

- чергові і додаткові відпустки - 24 дні на робітника

- відпустки по вагітності - 0,2 % від номінального фонду робочого

- часу**
- виконання державних обов'язків - 4 дні
 - через хворобу - 5 днів
 - навчання - 7 днів
 - неявка з дозволу адміністрації - 2 дні
 - прогули - 9 днів

Планування фонду робочого часу (ФРЧ) здійснюється з метою визначення кількості робочих днів (годин), що будуть фактично відпрацьовані одним працівником або одиницею обладнання протягом планового року. Визначення планового ФРЧ здійснюється у табличній формі:

№ з/п	Показники	Фонд часу працівника, днів
1.	Загальна кількість календарних днів	
2.	Кількість неробочих днів, всього в.ч. святкових; вихідних	
3.	Кількість календарних робочих днів (номінальний фонд робочого часу)	
4.	Невиходи на роботу, всього: -чергові і додаткові відпустки; -відпустки по вагітності; -виконання державних обов'язків; -через хворобу; -навчання; -неявки з дозволу адміністрації; -прогули; -простої.	
5.	Корисний ФРЧ	

Задача 6

Використовуючи метод прямого рахунку визначити бюджет фонду оплати праці підприємства.

Плановий фонд заробітної плати - це сума грошових коштів, передбачених в плановому періоді для виплати працівникам по тарифних ставках, окладах і відрядних розцінках, а також премій з фонду заробітної плати і всіх видів доплат до заробітної плати.

Штатний розпис підприємства

Назва посад	Число штатних одиниць	Посадовий оклад, грн./місяць
Працівники		
старший майстер	3	500
майстер	5	487,35
механік	3	525,14
робітники	72	420
Всього	83	
Керівники і спеціалісти		
директор	1	890,5
бухгалтер-економіст	1	820,6
начальник цеху	1	764,9
інспектор по кадрам	1	685,5
головний технолог	1	650,3
інженер по постачанню	1	630,8
маркетолог	1	630,8
Всього	7	
Обслуговуючий персонал		
прибиральниця	2	180,2
сторож	1	195,64
Всього	3	
Разом	93	

Задача 7

Підприємство планує створити новий економічний проект. Передбачається інвестувати в даний проект весь наявний вільний капітал. Розрахуйте бюджет проекту, якщо результати фінансово-господарської діяльності підприємства у базовому періоді такі. Прибуток підприємства за базовий період дорівнює 825 000 грн., нарахований до сплати податок на прибуток — 175 000 грн.

Задача 8

Який бюджет інвестиційного проекту може забезпечити підприємство за таких вихідних даних діяльності даного підприємства? Підприємство

випустило лише прості акції в кількості 20 тис. За результатами діяльності у звітному році прибуток становив 170 тис. грн., нарахований до сплати податок на прибуток — 52,5 тис. грн. З чистого прибутку здійснюється відрахування до резервного капіталу в розмірі 6 %. У попередніх періодах як дивіденди підприємство виплачувало 2,5 грн. на акцію.

Задача 9

Товариство в березні поточного року планує отримати на розрахунковий рахунок виручку від реалізації товарів, робіт і послуг на митній території України загальною вартістю 180 тис. грн. Ставка податку на додану вартість 2%. У цьому самому періоді оприбутковано сировини, комплектуючих матеріалів і електроенергії на суму 120 тис. грн. і сплачено авансових внесків у сумі 18 тис. грн.

Визначте бюджет надходжень грошових коштів на березень поточного року.

Задача 10

Підприємство «Алегро» є платником ПДВ і здійснює продаж товарів, як на митній території України, так і за її межами. Даним підприємством планується інвестиційний проект, що потребує всього наявного вільного капіталу підприємства «Алегро». Визначити бюджет інвестиційного проекту за таких вихідних даних: у 1 кварталі звітного року продано товарів на суму 167517 грн., у тому числі на експорт - на суму 141523 грн. При цьому відповідно до договорів оплата за продукцію, що відвантажена на експорт, буде проведена в наступному за звітним періоді.

У цьому самому періоді підприємство придбало товарів на суму 32104 грн. (у т. ч. ПДВ).

Задача 11

Підприємство, яке є платником ПДВ, у звітному кварталі отримало виручку від реалізації товарів і послуг у розмірі 2400 тис. грн. У цьому самому періоді воно закупило матеріалів і оплатило послуг на суму 1800 тис. грн. (у т. ч. ПДВ). Амортизаційні відрахування становили 250 тис. грн. Знайдіть суми вільних коштів (бюджет проекту) для реалізації інвестиційного проекту.

Задача 12

Акціонерне товариство, що є платником ПДВ, у звітному кварталі отримало виручку від реалізації товарів на суму 150 тис. грн. у т. ч. ПДВ - 20 тис. грн., акцизний збір -- 18 тис. грн. Виручка від реалізації послуг дорівнює 60 тис.

Акціонерним товариством оприбутковано сировини й матеріалів на 78 тис. грн. (у т.ч. ПДВ). Оплачено рахунки за використання електроенергії в сумі 12 тис. грн. Нарахована заробітна плата розмірі 50 тис. грн. Витрати на ремонт основних фондів становили 100 тис. грн., при цьому балансова вартість власних основних фондів на початок року дорівнювала 900 тис. грн, орендованих 110 тис. грн. Амортизаційних відрахувань за звітний квартал нараховано в розмірі 25 тис. грн.

Визначте податок на прибуток і податок на додану вартість, які необхідно сплатити до бюджету за звітний період.

Знайдіть суму вільних коштів підприємства які можуть бути спрямовані на його розвиток.

Задача 13

Мале виробниче підприємство, що користується спрощеною системою оподаткування за ставкою 6 %, у звітному кварталі отримало:

- виручку від реалізації своєї продукції - 180 тис. грн.;
- виручку від реалізації цінних паперів - 5 тис. грн., куплених у попередньому кварталі за 6 тис. грн.;
- безповоротної фінансової допомоги - 1 тис. грн.

У звітному кварталі закінчився строк позовної давності кредиторської заборгованості підприємства за надані послуги в розмірі 30 тис. грн.

Визначте суму єдиного податку, що підлягає сплаті до бюджету малим виробничим підприємством за спрощеною системою оподаткування.

Задача 14.

Підприємство «Моріон» виготовляє ювелірні вироби на давальницьких умовах на замовлення фірми «Хвилінка». За серпень звітного року підприємством «Моріон» вироблено та передано фірмі «Хвилінка» продукцію вартістю 882500 грн., у тому числі 232500 грн. (вартість виготовлення) перераховано на розрахунковий рахунок підприємства. Фірма «Хвилінка», у свою чергу, у вересні продала до магазину ювелірних виробів цю продукцію за ціною 958500 грн. Укажіть суму акцизного збору, які мають бути перераховані до бюджету, якщо ставка акцизного збору становить 55 %, і суму вільних коштів підприємства «Моріон».

3. РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Операційний бюджет підприємства – це розпис на плановий період доходів і витрат підприємства, які забезпечують складання бюджету прибутку.

Його формують на основі планів реалізації, матеріальних витрат, прямих витрат, витрат на оплату праці, інших планів, що відрізняються значним рівнем деталізації даних і мають вартісне вираження.

До операційного бюджету належать:

- бюджет продаж;
- бюджет виробництва;
- бюджет собівартості готової продукції;
- бюджет виробничих накладних витрат;
- бюджет запасів на кінець звітного періоду;
- бюджет витрат на збут;
- бюджет адміністративних витрат;
- бюджет прибутку.

Бюджет продажів – операційний бюджет, що містить інформацію про запланований обсяг продажів, ціну і очікуваний дохід від реалізації кожного виду продукції.

Обсяг реалізації визначають за формулою:

$$D = \sum K \cdot C,$$

де C, K – прогнознi відпускна ціна та кількість реалізованої продукції.

При прогнозуванні продажі у термінах „товар-ринок” **можна розглядати чотири можливі варіанти:**

1. Базовий прогноз - складають для реалізації існуючих товарів, що їх виготовляє підприємство. На існуючих ринках;

2. Прогноз А – це дослідження можливості охоплення товарами, що їх виготовляють на підприємстві, нових ринків збуту;

3. Прогноз В – складають з урахуванням виготовлення модифікаційних виробів і реалізація їх на традиційних ринках збуту;

4. Прогноз С – можливість виготовлення нових виробів і реалізація їх на нових ринках збуту.

Наведемо приблизний вигляд бюджету продажів

Найменування продукції	Кількість (шт.)	Ціна без ПДВ, тис. грн.	Виручка без ПДВ, тис. грн.	ПДВ, тис. грн.	Виручка з ПДВ, тис. грн.
1	2	3	4	5	6

Бюджет виробництва – виробнича програма підприємства, яка визначає заплановані номенклатуру і обсяг виробництва продукції у бюджетному періоді в натуральних показниках.

$$\text{Обсяг виробництва} = \text{обсяг продажів} + \text{необхідний запас готової продукції на кінець періоду} - \text{запас готової продукції на початок періоду}$$

У бюджеті виробництва визначають кількість одиниць виробу, яку планують запустити у виробництво, маючи на меті забезпечити запланований обсяг продажів.

Бюджет собівартості продукції включає:

1. Бюджет потреб у матеріалах – визначає кількість матеріалів, необхідних для виробництва запланованого обсягу продукції і кількість матеріалів, які необхідно закупити протягом запланованого періоду.

Формула для розрахунку обсягу закупок має вигляд:

$$\text{Обсяг закупок} = \text{обсяг використання} + \text{запаси на кінець періоду} - \text{запаси на початок періоду}$$

Бюджет прямих затрат на матеріали необхідний для розрахунку величини платежів за сировину, він є плановим документом, який визначає кількість і номенклатуру матеріалів, необхідних для виконання бюджету виробництва і урахування цих витрат у собівартості продукції.

2. Бюджет трудових затрат, або бюджет прямих затрат на оплату праці – це бюджет затрат на заробітну плату виробничого персоналу.

Він розраховується на основі даних про продуктивність праці і ставок оплати праці основного виробничого персоналу.

При визначенні прямих затрат на оплату праці необхідно помножити очікуваний обсяг виробництва за кожний період на кількість годин роботи потрібних для виготовлення однієї одиниці виробу. Потім результат множать

на вартість прямих затрат праці за годину, для отримання бюджетних загальних витрат на оплату праці.

Бюджет загальновиробничих накладних витрат – відображає обсяг усіх витрат, пов'язаних з управлінням та обслуговуванням виробництва, забезпеченням необхідних умов функціонування технологічного обладнання, освітлення, опалення будівель та іншими затратами.

Він включає такі витрати:

1. Умовно-постійні:

- оренду виробничого обладнання;
- страхування;
- додаткові виплати робітникам;
- оплату непродуктивного часу.

Амортизація – спеціальний вид накладних витрат, тому вона не має грошового виразу.

2. Умовно-змінних – які залежать від специфіки діяльності підприємства.

Його складають на підставі бюджету виробництва, укладених договорів (оренди, обслуговування тощо) і відповідних розрахунків (амортизація).

Далі розробляється **зведений кошторис витрат на виробництво** – він узгоджує всі витрати за основними розділами плану діяльності підприємства в грошовій формі.

Бюджет запасів готової продукції на кінець планового періоду – містить інформацію, необхідну для підготовки двох останніх фінансових документів основного бюджету.

Обсяг незавершеного виробництва визначають виходячи з технологічних особливостей виготовлення продукції.

Бюджет затрат на збут і управління – плановий документ, в якому наведені затрати, пов'язані зі збутом продукції у бюджетному періоді і відображені очікувані затрати на обслуговування та управління підприємством в цілому.

Управлінські затрати – це всі затрати не пов'язані з виробничою або комерційною діяльністю підприємства.

Прогнозний звіт про прибуток (збиток) – форма фінансової звітності, складена на початок звітного періоду, яка відображає фінансовий результат запланованої діяльності.

Прогноз звіту про фінансові результати – це документ, який містить прогнозну інформацію щодо формування фінансових результатів діяльності підприємства в майбутньому на основі даних про доходи і витрати.

Наведемо приклад такого звіту.

Прогноз фінансових результатів

№ з/п	Основні показники	Джерело інформації	Сума, грн.
1	Обсяг продажу		56785
2.	Прямі та загальновиробничі затрати в собівартості реалізованої продукції		1234
3.	Валовий прибуток (збиток)	1-2	55551
4.	Адміністративні витрати та витрати на збут		998
5.	Операційний прибуток (збиток)	3-4	54553
6.	Виплата суми відсотків за користування кредитом		1567
7.	Прибуток до оподаткування	5-6	52986
8.	Податок на прибуток (25%)		13246,5
9.	Чистий прибуток (збиток)	7-8	39739,5

5. ПЕРЕЛІК РЕФЕРАТИВ

1. Бюджетування як інструмент формування конкурентних переваг організації.
2. Місце та роль бюджетів в системі планування підприємства.
3. Порівняльна характеристика бюджетного методу з іншими методами управління ресурсами підприємства.
4. Організація системи бюджетування на основі технології Business Unit Management: сутність, переваги та недоліки.
5. Особливості формування системи бюджетів на підприємствах різних типів.
6. Вплив організаційної структури підприємства на виділення центрів відповідальності в системі бюджетування.
7. Використання бюджетного методу в управлінні комерційною діяльністю підприємства.
8. Використання бюджетного методу для управління витратами підприємства.
9. Зарубіжна практика управління амортизацією при формуванні операційного бюджету.
10. Використання методики SWOT-аналізу при розрахунку бюджету продаж.
11. Врахування факторів зовнішнього середовища при розробці операційного бюджету: економічних, правових, соціальних.
12. Використання бюджетного методу в фінансовому менеджменті.

13. Забезпечення інвестиційної привабливості підприємства при складанні прогнозу балансу.
14. Взаємозалежність бюджетів підприємства та формування «бюджетної піраміди».
15. Методи визначення чутливості окремих показників зведеного бюджету підприємства.
16. Оцінка ступеня економічного ризику в умовах невизначеності за допомогою знаходження точки безбитковості.
17. Врахування виконавського та управлінського ризиків (продуктивність праці, якість продукції, помилки в управлінні) при оцінці бюджету виробництва.
18. Економічні ризики при формуванні бюджету грошових потоків.
19. Модель управління ризиком при складанні зведеного бюджету підприємства.
20. Бюджет підприємства як інструмент оцінки ефективності функціональних стратегій підприємства.
21. Переваги і недоліки використання методу аналізу за відхиленнями в бюджетуванні.
22. Особливості аналізу за відхиленнями для підприємств, які надають послуги чи виконують роботи на замовлення.
23. Етапи проведення факторного аналізу відхилення фактично отриманого прибутку від запланованого.

6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева М.М. Планирование деятельности фирмы: Учебно-методическое пособие. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 248 с.
2. Гибкое развитие предприятия: Эффективность и бюджетирование / Под ред. В.Н. Самочкина. – 2-е изд., доп. – М.: Дело, 2002. – 376 с.
3. Дайле А. Практика контроллинга: Пер. с нем. / Под ред. и с предисл. М.Л. Лукашевича, Е.Н. Тихоненковой. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 336 с.
4. Друри К. Управленческий и производственный учет: Пер. с англ.; Учебник. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 1071 с.
5. Ирдисов А.Б., Картышев С.В., Постников А.В. Стратегическое планирование и анализ эффективности инвестиций. Издание 2-е, стереотипное – М.: Издательский дом “Филинь”, 1997. – 272 с.
6. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Е.А. Ананькина, С.В. Данилочкин, Н.Г. Данилочкина и др.; Под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 279 с.
7. Лихачова О.Н. Финансовое планирование на предприятии: Учеб. пособие. – М.: ООО «ТКВелби», 2003. – 264 с.

8. Майер Е. Контроллинг как система мышления. – М.: Изд. «ДИС», 1997. – 159 с.
9. Пашигорева Г. Н. Система управленческого учета и анализа: уч.пос. — СПб: Питер, 2002. — 171 с.
10. Рубинштейн Т. Б. Планирование и расчеты денежных средств фирм и компаний. — М.: «Ось-89», 2001. — 608 с.
11. Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. – К.: Издательский Дом «Максимум», 2001. – 600 с.
12. Сергеев И.В., Шипицын А.В. Оперативное финансовое планирование на предприятии. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 288 с.: ил.
13. Стоянова Э. С. Управление оборотным капиталом: Учебно-практическое пособие / Е.С.Стоянова и др. — М., 1998.
14. Теплова Т. В. Планирование в финансовом менеджменте: Учебно-методическое пособие. — М.: ВШЭ, 1998. —140 с.
15. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
16. Терри Дикки. Бюджетирование малого бизнеса. Азбука предпринимательства. Практические советы, как достигнуть финансового успеха. Пер. с англ. – СПб.: ООО «Издательство Полигон», 1999. – 240 с.
17. Томпсон А., Стрикленд С. Стратегический менеджмент. М.-Экономика, 1998.
18. Фінанси підприємств: Підручник / Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.: іл.
19. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: Пер. с нем./Под ред. и с предисл. А.А. Турчака, Л.Г. Головача, М.Л. Лукашевича. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.: ил.
20. Хруцкий В.Е., Сизова Т.В., Гамаюнов В.В. Внутрифирменное бюджетирование: Настольная книга по постановке финансового планирования. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 400 с.: ил.
21. Шевченко И. Г. Управленческий учет для менеджеров: Учебно-практическое пособие / И. Г. Шевченко — М.: ЗАО «Издательство Экономика», Аудиторская компания «Эдвайзер», 2001. — 185 с.
22. Шим Джай К., Джоэл Г. Сигел. Основы коммерческого бюджетирования. Пер. с англ. – СПб.: Азбука, 2001. – 496 с.
23. Щиборщ К.В. Бюджетирование деятельности промышленных предприятий России. – М.: Издательство «Дело и Сервис», 2001. – 544.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування